

УДК [342.922:65.012.8](477)

В. М. Абакумов

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЯКІ ФУНКЦІОНУЮТЬ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ

Визначено систему суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва. Проаналізовано особливості діяльності таких суб'єктів, які функціонують на локальному рівні. Акцентовано увагу на необхідності взаємодії цих суб'єктів з відповідними органами виконавчої влади.

Ключові слова: система, суб'єкти, забезпечення інформаційної безпеки, підприємництво, локальний рівень, взаємодія, органи виконавчої влади.

Однією зі сфер, де має приділятися підвищена увага належному забезпеченню інформаційної безпеки, є діяльність суб'єктів підприємницької діяльності. Діяльність щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємництва складається із системи заходів, спрямованих на захист інформаційних ресурсів підприємств, нейтралізацію та ліквідацію загроз ефективному функціонуванню інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності зокрема і діяльності цього суб'єкта в цілому. Ефективне функціонування інформаційної безпеки підприємництва неможливе без забезпечення її стабільності, яка досягається в результаті діяльності органів державної влади шляхом прийняття необхідних нормативно-правових актів та діяльності відповідних суб'єктів, на яких покладено безпосередній обов'язок щодо вироблення та реалізації заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві.

У результаті вивчення наукових праць, присвячених дослідженню сутності інформаційної безпеки та проблем її належного забезпечення (зокрема О. Б. Антонова, М. І. Ветрова, І. С. Керницького, Б. А. Кормича, В. А. Ліпкана, В. А. Петрика, Є. В. Позднішева, О. А. Сороківської, В. І. Ярочкіна та ін.), можна зробити висновок, що в їх працях недостатню увагу приділено дослідженню ролі суб'єктів, на яких покладено безпосередній обов'язок щодо забезпечення інформаційної безпеки і які функціонують на локальному рівні. Необхідність визначення кола таких суб'єктів і особливостей їх діяльності обумовлена тим, що саме на них покладається обов'язок з вироблення державної стратегії забезпечення інформаційної безпеки підприємства, визначення кола проблем, які існують у сфері захисту інформації на підприємствах різних форм власності, і розробка дієвих шляхів їх усунення тощо. Таким чином, актуальність

дослідження особливостей діяльності суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, які функціонують на локальному рівні, не викликає сумнівів.

Отже, метою нашого дослідження є визначення переліку суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, аналіз повноважень суб'єктів, які функціонують на локальному рівні, і визначення пріоритетних напрямків удосконалення їх діяльності.

Система суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва складається з трьох рівнів, які розрізняються залежно від сфери впливу:

- міжнародний, який представлений різними міжнародними урядовими і неурядовими організаціями, що здійснюють співробітництво в інформаційній сфері. Такі організації на глобальному і регіональному рівні сприяють реалізації політики інформаційної безпеки, у тому числі у сфері підприємництва, та її вдосконаленню з урахуванням нових загроз, що виникають у цій сфері;

- державний, в рамках якого уповноважені на те органи виконавчої влади розробляють і впроваджують правові та організаційні механізми забезпечення інформаційної безпеки підприємництва;

- локальний, в рамках якого діяльність органів місцевого самоврядування, недержавних організацій, суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб спрямована на вироблення дієвого механізму забезпечення інформаційної безпеки окремих суб'єктів підприємницької діяльності та підприємництва в цілому.

Локальний рівень суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва охоплює діяльність численних недержавних інституцій та окремих представників громадськості. Основною метою такої діяльності є створення необхідних умов для безпечного здійснення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання будь-якої форми власності шляхом захисту інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури суб'єктів підприємницької діяльності; запобігання незаконному витоку інформації; виключення можливості отримання незаконного доступу до інформації, що стосується діяльності конкретного суб'єкта господарської діяльності; недопущення незаконного перехоплення інформації; забезпечення безпеки інформаційної системи підприємства від комп'ютерних вірусів і спаму і т. ін.

До числа основних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, що функціонують на локальному рівні, належать органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, професійні спілки, окремі громадяни.

Відповідно до національного законодавства місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста –

самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. З цього можна зробити висновок, що органи місцевого самоврядування в межах чинного законодавства уповноважені самостійно вживати заходів щодо вирішення проблемних питань місцевого значення.

Одним із питань, що можуть вирішуватись органами місцевого самоврядування, є затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування. Таким чином, вирішення актуальних питань, пов'язаних зі створенням умов для здійснення підприємницької діяльності на відповідній території, в тому числі щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, також належить до компетенції органів місцевого самоврядування.

У системі суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, що функціонують на локальному рівні, особливе місце займають самі суб'єкти підприємницької діяльності, оскільки саме вони, в першу чергу, зацікавлені у забезпеченні і збереженні свого економічного потенціалу, якому може бути завдано шкоди шляхом втручання в його інформаційну безпеку. Безперечно, що одним із основних обов'язків керівництва будь-якого суб'єкта господарської діяльності є вироблення і вжиття необхідних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки цього суб'єкта, як економічної, так і інформаційної.

Слід зазначити, що ефективність забезпечення інформаційної безпеки на конкретному підприємстві залежить не тільки від ретельного контролю за процесами, які відбуваються у зв'язку з розвитком інформаційного простору. Обов'язковою є також оперативна оцінка якості роботи, постійна перевірка достовірності вхідної інформації, надійності всіх елементів системи [2, с. 99]. Отже, особливу увагу необхідно приділяти аналізу самої системи безпеки та пошуку проблемних місць, своєчасне виявлення яких дозволить розробити та впровадити дієвий механізм забезпечення комп'ютерної, інтелектуальної та документальної безпеки на конкретному підприємстві, розробити систему заходів захисту джерел інформації щодо комерційної діяльності підприємства, запровадити дієву систему управління персоналом на підприємстві, забезпечити постійне здійснення контролю за станом дотримання інформаційної безпеки на підприємстві.

Для забезпечення інформаційної безпеки підприємства у складі системи безпеки організують підрозділи служби безпеки, конкурентної (ділової) розвідки, інформаційно-аналітичної служби, відділи

маркетингу, на які покладаються і інформаційно-аналітичні завдання, відділи комерційної розвідки [3, с. 70] тощо.

Кожна з цих служб виконує певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки. До таких функцій належать:

- збирання всіх видів інформації, що стосується діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання;

- аналіз одержуваної інформації з обов'язковим дотриманням загальноприйнятих принципів (систематизації, безперервності надходження, усебічного характеру аналітичних процесів) і методів (локальних із специфічних проблем, загальнокорпоративних організації робіт;

- прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів на підприємстві, в країні і в світі для конкретної сфери бізнесу, а також показників, яких необхідно досягти суб'єкту господарювання;

- оцінка рівня економічної безпеки за кожною складовою окремо і в комплексі, розробка рекомендацій для підвищення цього рівня на конкретному підприємстві;

- інші види діяльності з розробки інформаційної складової економічної безпеки (зв'язки із громадськістю, формування сприятливого іміджу фірми, захист конфіденційної інформації) [3, с. 70].

Таким чином, створення та належне функціонування в рамках окремих підрозділів підприємств, які мають відповідати за забезпечення інформаційної безпеки підприємства шляхом комплексної реалізації політики інформаційної та економічної безпеки, в результаті має привести до забезпечення належного стану захищеності інтересів підприємства (як інформаційних, так і економічних, кадрових, ресурсних тощо). У зв'язку з цим важливого значення набуває усвідомлення керівництвом необхідності розробки узгодженої стратегії розвитку підприємства, одним з ключових напрямків якої повинна бути інформаційна безпека. Завдяки розробці та своєчасній реалізації всіх заходів, передбачених зазначеною стратегією, стане можливо:

- своєчасно виявити реальні та потенційні загрози інформаційній безпеці підприємства;

- оцінити ризики в інформаційній сфері, що виникають у діяльності цього підприємства;

- здійснити технічний захист інформації, що циркулює в рамках конкретного підприємства;

- досягти бажаних результатів від створення у структурі підприємств відповідних підрозділів безпеки.

Таким чином, для локального рівня забезпечення інформаційної безпеки підприємництва характерний високий рівень активності самих суб'єктів підприємницької діяльності.

Необхідно звернути увагу, що створенням спеціальних підрозділів, відповідальних за забезпечення безпеки суб'єкта господарської діяльності, особливо за забезпечення інформаційної безпеки, займаються переважно великі підприємства, які можуть собі це дозволити в матеріальному плані. В той же час існують невеликі підприємства і фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, для яких досить складно створити в штаті власну службу безпеки, основним призначенням якої має бути вирішення проблемних питань забезпечення економічної безпеки підприємства в цілому і захисту інформаційних ресурсів зокрема. Тому в організації захисту інформаційних ресурсів активну участь мають брати не тільки спеціалізовані підрозділи, створені у складі суб'єктів господарської діяльності, їх керівництво і співробітники, але й недержавні організації, які на локальному рівні повинні розробляти і впроваджувати спеціальні заходи, спрямовані на протидію загрозам інформаційній складовій діяльності суб'єктів господарювання.

Важлива роль у системі суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва відводиться Українському національному комітету Міжнародної торгової палати та Українському союзу промисловців і підприємців. Звичайно, діяльність щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємництва не є пріоритетним напрямом функціонування зазначених суб'єктів. Їх діяльність переважно спрямована на поширення на території України правил, норм, стандартів та етики ведення сучасного бізнесу, забезпечення дієвого захисту інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, розроблення дієвих механізмів щодо вирішення проблем, пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності, захистом прав власності; удосконалення корпоративного законодавства тощо. Водночас діяльність зазначених суб'єктів спрямована також на захист інтересів власників, керівництва, працівників і клієнтів підприємств, матеріальних цінностей від внутрішніх і зовнішніх загроз і ризиків; розробку організаційно-правових засад розвитку сфери безпеки підприємництва; недопущення криміналізації економічних відносин; захист суб'єктів підприємницької діяльності від протиправних дій та недобросовісної конкуренції, в тому числі і від рейдерських атак [4, с. 67].

До числа основних загроз і ризиків для нормального функціонування сфери безпеки підприємництва належать загрози і ризики інформаційного характеру, пов'язані з неналежним забезпеченням безпеки інформаційної системи у сфері підприємницької діяльності. Таким чином, доцільність включення Українського національного комітету Міжнародної торгової палати та Українського союзу промисловців і підприємців до числа суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємства не викликає жодних сумнівів. Коротко розглянемо основні напрямки діяльності зазначених суб'єктів у аналізованій сфері.

Міжнародна торгова палата в Україні – це неприбуткова, некомерційна і неполітична організація, яка головним своїм завданням визначає поширення на території України правил, норм, стандартів та етики ведення сучасного міжнародного бізнесу, забезпечення дієвого захисту інтересів своїх учасників на зовнішніх ринках [5]. З метою реалізації завдань Міжнародної торгової палати на території нашої держави створено Український національний комітет Міжнародної торгової палати. Діяльність Комітету спрямована на сприяння розвитку вільного міжнародного обороту товарів, послуг, інтелектуальної власності та інвестиційного капіталу; розвиток національної економіки та її інтеграцію у світову господарську систему; формування сучасної промислової, фінансової, торгової інфраструктури; створення сприятливих умов для конкурентної підприємницької діяльності, розвитку усіх видів підприємництва і становлення високого рівня професіоналізму у внутрішньонаціональних та міжнародних ділових відносинах [4, с. 90].

Однією із загроз інформаційній безпеці підприємницької діяльності є порушення права інтелектуальної власності, яке останнім часом починає все активніше використовуватися з метою перешкоджання веденню підприємницької діяльності. У зв'язку з цим у складі Українського національного комітету Міжнародної торгової палати створена Комісія з питань інтелектуальної власності [6].

Загальновизнаною є позиція Комісії, що одним із ключових принципів ведення підприємницької діяльності є безпека (як фізична, так і інформаційна) і конфіденційність. Зміст інформаційної безпеки полягає в забезпеченні недоторканності архівів і виробничих процесів компанії, а також захисті інтелектуальної власності та конфіденційних відомостей [7].

За результатами роботи Комісії з питань інтелектуальної власності розроблені рекомендації для власників бізнесу з управління правами інтелектуальної власності та їх використання [7; 8, с. 12], запропоновані зміни і доповнення до чинного законодавства в частині встановлення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності та недобросовісну конкуренцію шляхом використання інформаційних технологій та зловживання отриманою інформацією про діяльність конкретного суб'єкта підприємницької діяльності.

На засіданнях Комісії значна увага також приділяється питанням активізації зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємництва шляхом вироблення системних заходів, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності, підвищення рівня інформованості суб'єктів підприємницької діяльності про можливі загрози у цій сфері та шляхи їх усунення або нейтралізації, нові можливості безпечного використання програмного забезпечення тощо.

Український союз промисловців і підприємців також є суб'єктом забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, основною метою створення якого є захист прав промисловців і підприємців, прав власників на ринку корпоративного контролю. Союз є неурядовою неприбутковою громадською організацією, яка об'єднує сьогодні 16 тис. членів: промислові, будівельні, транспортні, наукові, комерційні та інші підприємницькі структури, підприємства різних форм власності [9].

Одним із пріоритетних напрямків діяльності Союзу є формування недержавної системи безпеки підприємництва, або корпоративної безпеки [4, с. 92; 10], а саме:

- розробка єдиної концепції розвитку інформаційної сфери безпеки підприємництва;
- захист інтересів власників, керівництва, працівників і клієнтів підприємств від внутрішніх і зовнішніх загроз інформаційного характеру;
- захист суб'єктів підприємницької діяльності від протиправних дій, пов'язаних з використанням інформаційних технологій та зловживаннями інформацією про діяльність конкретного суб'єкта підприємницької діяльності.

До числа основних кроків Українського союзу промисловців і підприємців у напрямку сприяння підвищенню рівня захисту інформації на підприємствах різних форм власності належать такі:

- надання юридичної допомоги і консультацій з метою підвищення рівня інформованості суб'єктів підприємницької діяльності про можливі загрози у сфері забезпечення інформаційної безпеки та шляхи їх усунення або нейтралізації, здійснення представництва в суді;
- вжиття заходів з протидії промислового шпигунству, охорони об'єктів, контролю доступу до комп'ютерів і комп'ютерних мереж компаній.

Таким чином, можна зробити висновок, що діяльність суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки підприємництва, які функціонують на локальному рівні, спрямована на досягнення встановленого державними стандартами стану інформаційних відносин у сфері підприємницької діяльності, на захист джерел інформації про комерційну діяльність підприємств всіх форм власності, інформаційно-аналітичних систем збору та обробки фінансової, податкової інформації. Необхідною умовою ефективності діяльності цих суб'єктів є їх взаємодія з відповідними органами виконавчої влади, уповноваженими розробляти державну стратегію забезпечення інформаційної безпеки підприємництва.

Список використаних джерел: 1. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. 2. Столбовський А. О. Нові інформаційні технології та економічна безпека України // Актуальні проблеми економіки. –

2004. – № 8. – С. 99–104. **3.** Живко М. О. Основні чинники інформаційної безпеки підприємств / М. О Живко, Х. З. Босак // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 67–74. **4.** Колеснік М. А. Адміністративно-правові засади діяльності органів державної влади України щодо протидії рейдерству : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Колеснік Микола Анатолійович. – Х., 2012. – 220 с. **5.** Статут Асоціації «Український національний комітет Міжнародної торгової палати» (нова редакція). – К. : [б. в.], 2005. – 12 с. **6.** Бізнес проти контрафакції та піратства (BASCAP) / Укр. нац. ком. Міжнар. торгової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iccua.org/content/biznes-proti-kontrafaktsiyi-tariratstva-bascap>. **7.** Інтелектуальна Власність: Рекомендації для бізнесу [Електронний ресурс] / BASCAP ; за сприяння Коміс. з інтелектуал. власності ІСС. – Режим доступу: http://bascap.com.ua/images/PDF/ip_guidelines_ukr.pdf. **8.** Захист прав інтелектуальної власності: потреби та реалії // Бюлетень BASCAP (періодичне електронне видання). – 2011. – Вип. 1. – [19 с.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bascap.com.ua/images/PDF/bascap_bull_v2.pdf. **9.** Український союз промисловців і підприємців – учасник колективних переговорів // Україна: аспекти праці. – 1998. – № 2. – С. 26. **10.** Концепція корпоративної безпеки членів Українського Союзу промисловців і підприємців : затв. рішенням правління Укр. союзу промисловців і підприємців від 22 верес. 2006 р. // Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва. – К. : Фенікс, 2008. – С. 163–167.

Надійшла до редколегії 24.07.2013

Абакумов В. М. Особенности деятельности субъектов обеспечения информационной безопасности предпринимательства, функционирующих на локальном уровне

Определена система субъектов обеспечения информационной безопасности предпринимательства. Проанализированы особенности деятельности таких субъектов, функционирующих на локальном уровне. Акцентировано внимание на необходимости взаимодействия этих субъектов с соответствующими органами исполнительной власти.

Ключевые слова: система, субъекты, обеспечение информационной безопасности, предпринимательство, локальный уровень, взаимодействие, органы исполнительной власти.

Abakumov V. M. The Features of Subjects Activity Ensuring Information Security of Entrepreneurship, which Operate at the Local Level

The article defines a system of information security of entrepreneurship. Analyzed the features of subjects activity ensuring information security of entrepreneurship, which operate at the local level. Attention is given to the necessity of interaction of subjects with the relevant executive authorities.

Determined that activity concerning information security entrepreneurship consists of a measures system aimed at protecting information resources of enter

prises, neutralization and liquidation of threats of the effective functioning of the information system of subject of economic activity including the subjects' activity in general. The system of subjects of ensuring information security of entrepreneurship consists of three levels, which vary depending on spheres of influence: international, national, local.

Local level of subjects of ensuring information security of entrepreneurship covers activities of numerous non-governmental institutions and certain members of the public. To number main subjects of ensuring information security of entrepreneurship, operating at the local level, include local governments, community associations, trade unions and individual citizens.

It is noted that one of the issues, which can be solved by local governments, is the approval of socio-economic and cultural development of the administrative-territorial units, targeted programs on other issues of local government.

Solving current problems, associated with creating conditions for entrepreneurial activity on the relevant territory, including those related to ensuring information security of entrepreneurship also within the competence of local governments.

In system of information security of entrepreneurship functioning at the local level, a special place is given to these subjects, as they are primarily interested in ensuring and maintaining its economic potential, which may be damaged by interference in its information security.

An important role in system of information security of entrepreneurship is given to the Ukrainian national Committee of International Chamber of Commerce and the Ukrainian Union of Industrialists and entrepreneurs.

It is concluded that the activities of subjects of ensuring information security of entrepreneurship that operate at the local level, aimed at achieving the established state standards of information relations in entrepreneurial activity, protection of information sources about the enterprises commercial activity of all patterns of ownership, information-analytical systems of collecting and processing financial, tax information. A necessary condition for the effectiveness of subjects' activity is their cooperation with relevant executive authorities, which are authorized to develop a national strategy of ensuring information security of entrepreneurship.

Keywords: system, entities, information security maintenance, entrepreneurship, local level, cooperation, executive bodies.

УДК 342.72(477)

А. П. Даниленко

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено норми чинного законодавства з питань нормативно-правового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Встановлено, що сучасне нормативно-правове забезпечення діяльності органів

© Даниленко А. П., 2013